

Marlena Gołębiowska

Nie pierwszej młodości. Młodzi ludzie w Europie Środkowej

Ponad 16 mln obywateli państw Europy Środkowej to osoby w wieku 15-29 lat. Stanowią one niespełna 16% populacji, czyli mniej niż wynosi średnia w Unii Europejskiej. Spadek odsetka młodych ludzi wyraźnie nasilił się w ostatnich latach i – wedle prognoz – utrzyma się w kolejnych. Zmiany w strukturze wiekowej ludności stanowią tym samym istotne wyzwanie dla państw środkowoeuropejskich, tak na poziomie krajowym, jak i regionalnym.

Teraźniejszość. Według najnowszych danych Eurostatu 73 mln obywateli Unii Europejskiej jest w wieku 15-29 lat, w tym ponad 16 mln to obywatele państw członkowskich z Europy Środkowej. Młodzi ludzie stanowią tym samym ok. 16,3% całej populacji UE oraz nieco mniej – 15,9% – populacji państw Europy Środkowej. W poszczególnych państwach tego regionu odsetek ten wynosi: w Bułgarii – 14,2%, w Słowenii – 14,7%, na Łotwie – 14,8%, w Czechach – 14,9%, w Estonii – 15,2%, w Rumunii – 15,8%, w Polsce – 16,2%, w Chorwacji, Słowacji i na Litwie – po 16,5% oraz na Węgrzech – 16,8%.

Widoczne na poziomie krajowym zróżnicowanie pod względem odsetka młodych osób w populacji w jeszcze większym stopniu zauważalne jest na poziomie regionalnym. W UE najwyższy odsetek osiągają obecnie regiony miejskie – będące kluczowymi ośrodkami akademickimi – przede wszystkim z takich państw, jak: Belgia, Dania, Niemcy, Grecja, Hiszpania, Francja, Cypr, Holandia i Szwecja. W niektórych przypadkach – jak np. w stolicy Danii Kopenhadze – odsetek młodych osób przekracza jedną czwartą populacji. W przypadku państw środkowoeuropejskich region o najwyższym odsetku nie przebija nawet jednej piątej populacji. Do tego wyniku w największym stopniu zbliżył się polski powiat nowosądecki (19,8%). Jak wskazują władze powiatu, jest on jednym z niewielu w Polsce, gdzie przybywa ludności, a wśród przyczyn tego zjawiska wymieniają wysoki przyrost naturalny na tle danych krajowych. Kolejne regiony w Europie Środkowej o najwyższym odsetku ludzi młodych to słowacki kraj preszowski (19,4%), polski powiat nowotaraski (19,2%), chorwacka żupania brodzko-posawska i rumuński okręg Suczawa (19,0%).

W Europie Środkowej są też jednak regiony o znacznie niższym odsetku młodych ludzi, przekraczającym niewiele ponad jedną dziesiątą obywateli. To kolejno pięć bułgarskich obwodów: Smolan (10,6%), Kiustendil (10,8%) Pernik, Gabrowo (po 11,2%) i Widyń (11,8%). W przypadku Bułgarii charakterystyczne są duże i wciąż pogłębiające się rozbieżności między regionalnymi wskaźnikami demograficznymi. Dla przykładu w stolicy Bułgarii – Sofii, która stanowi najlepiej rozwinięty bułgarski region, wskaźnik ten przekracza nie tylko środkowoeuropejską, ale także unijną średnią (16,4%).

Przeszłość i przyszłość. Dane historyczne wskazują, że w ciągu kilku ostatnich lat (między 2021 a 2014 r.) liczba młodych osób wyraźnie się zmniejszyła – w UE o 4 mln, natomiast w państwach Europy Środkowej o 3,4 mln. Oznacza to, że w ciągu tych ostatnich lat w dużym stopniu to państwa środkowoeuropejskie odpowiadały za tak drastyczny spadek liczby młodych w całej UE. Jeszcze bardziej obrazowo zmiany w strukturze wiekowej ludności w Europie Środkowej przedstawia zestawienie regionów o największym spadku odsetka osób młodych w populacji. W pierwszej setce takiego zestawienia są aż 64 regiony z państw Europy Środkowej (36 polskich, 8 bułgarskich, 7 słowackich, 5 łotewskich i rumuńskich, 2 estońskie i 1 litewski), a tylko 36 z pozostałych państw UE. Zestawienie otwiera stolica Rumunii – Bukareszt (spadek o 38%). Wśród rumuńskich okręgów wysoko w tym niechlubnym zestawieniu uplasowały się także okręgi Temesz i Kluż.

Dane prognostyczne wskazują ponadto, że w ciągu kolejnych lat (między 2021 a 2050 r.) liczba młodych osób wciąż będzie się zmniejszała – według szacunków opublikowanych przez Eurostat będzie niższa w UE o ponad 8 mln, a w państwach Europy Środkowej o ponad 4 mln. W tym przypadku środkowoeuropejskie zestawienie regionów

o prognozowanym największym spadku odsetka osób młodych w populacji ma otworzyć polski region chełmsko-zamojski (spadek o 32%). W czołówce są także inne polskie regiony: suwalski, sandomiersko-jędrzejowski, krośnieński, tarnobrzeski, tarnowski, nowotarski i puławski. Należy przy tym wskazać, że prognozy te obejmują procesy migracyjne, lecz nie uwzględniają napływu uchodźców z Ukrainy. Na drugim końcu tego zestawienia znajdują się regiony, dla których przewiduje się, że odsetek młodych osób wzrośnie w tym czasie o ponad 30% – dotyczy to 24 regionów niemieckich.

Wnioski

- Wysoki odsetek młodych osób w populacji regionu korzystnie wpływa na jego rozwój. Wynika to z przesłanek demograficznych (młodzi stymulują wzrost liczby ludności, co w dłuższej perspektywie zapewnia szybszy i bardziej zrównoważony rozwój), jak i ekonomicznych (młodsza siła robocza to skłonność do podejmowania ryzyka, większa chęć i zdolność do innowacji, a tym samym potencjalnie szybszy wzrost gospodarczy).
- Europa Środkowa stawiana jest w pozycji regionu najszybciej wyludniającego się na świecie ([„Komentarze IEŚ”, nr 243](#)). To implikuje zmiany w strukturze wiekowej ludności, w tym starzenie się społeczeństwa. Jego kluczowym elementem jest nie tylko zwiększający się odsetek starszych osób w populacji, ale także malejący odsetek osób młodych.
- Zarówno historyczna, jak i prognostyczna analiza danych wskazuje, że w państwach Europy Środkowej odsetek osób młodych w populacji wyraźnie malał i – jeżeli nic się w tej kwestii nie zmieni – wciąż będzie maleć. Problem widoczny jest na poziomie krajowym i – nawet jeszcze wyraźniej – na poziomie regionalnym, na którym na zjawiska ujemnego przyrostu naturalnego i ujemnego salda migracji nakładają się trudności w integracji terytorialnej z innymi regionami i w konsekwencji ich marginalizacja (dotyczy to zwłaszcza regionów w państwach, które później weszły do UE i w których krócej wdrażana jest unijna polityka spójności – przede wszystkim Bułgarii i Rumunii – oraz tych, w których prognozuje się najszybsze tempo depopulacji – przede wszystkim Polski, Słowacji i Łotwy). Regiony te stają się w efekcie bardziej podatne na ryzyko wyludnienia, co przekłada się na problemy z dostępem do usług publicznych, takich jak edukacja, opieka zdrowotna i transport.
- Zapobieganie negatywnym zmianom demograficznym pozostaje jednym z kluczowych wyzwań państw środkowoeuropejskich, wymagającym zintegrowanego podejścia na poziomie władz unijnych, krajowych, regionalnych i lokalnych, wdrażanego za pomocą instrumentów polityki spójności oraz innych systemów zachęt. Obejmuje to działania na rzecz zahamowania negatywnych zjawisk demograficznych (przede wszystkim aktywną politykę prorodzinną i otwartą politykę migracyjną), jak również działania na rzecz sprostania ich negatywnym konsekwencjom społeczno-gospodarczym (przede wszystkim stosowne regulacje w zakresie rynku pracy i polityki społecznej).

Dane dla Europy Środkowej dotyczą UE-11, tj. państw przyjętych do UE po 2004 r., z wyłączeniem Cypru i Malty (Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Polska, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Węgry), a dla regionów dotyczą jednostek NUTS3 – na dzień 1 stycznia 2021 r. Źródła danych: Eurostat.